

Ishaja vsak dan razen nedelj in praznikov.  
Issued daily except Sundays and Holidays.

# PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravljalni prostori: 2657 S. Lawrence av.  
Office of publication: 2657 S. Lawrence av.  
Telephone: Lawrence 4635.

LETO—YEAR XIV.

Cena lista je \$5.00.

Entered as second-class matter January 23, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1917.

Chicago, Ill., torek, 24. maja (May 24) 1921.

Subscription \$5.00 Yearly.

STEV.—NUMBER 119.

Published and distributed under permit (No. 146) authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Chicago, Illinois. By order of the President, A. S. Burlison, Postmaster General.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

## GOMPERS ZAHTEVA OBTOŽITEV VIŠJEGA SODNIKA.

### SVOJO ZAHTEVO JE IZGOVORIL NA JAVNEM SHODU.

Poslušalci so mu burno pritrjevali, še burnejše so pa pozdravili ime E. Debsa.

New York, N. Y. — Samuel Gompers, predsednik Ameriške delavske federacije, je govoril na velikem javnem delavskem shodu v Cooperjevi dvorani. Na tem shodu je zahteval, da pride najvišji državni sodnik te države na zatožno klop, ker je izjavil, da "morajo biti sodišča vedno zastopniki kapitala." Gompers je na to izjavil sodnika, da naj ga pozove pred sodišče zaradi žaljenja sodišča.

"Ta človek, sodnik James C. Van Sieten," je povdarjal Gompers, ko mu je domel od vseh strani aplavz, "ni vreden, da sedi na sodniškem stolu, in kod državljan in legalen prebivalec New Yorka, ga pozivljem, da me pozvali pred svoje sodišče zaradi žaljenja njegovih izjav."

Sodnik Van Sieten je izrekel besede, da "morajo biti sodišča zastopniki kapitala, pred več tedni, ko je dovolil sodniško prepoved proti organizaciji krojaških delavcev Amalgamated Clothing Workers, ko so krojaški delavci razpustili stavkovne straže okoli tovarne, v kateri je bila stavka. Sodniška prepoved je prepovedovala razpustitve stavkovnih straž."

Sodnik Van Sieten je takoj po tej izjavi, ko je izrekel, kaj je Gompers rekel:

"Gompers ve, da ga ne maram povabiti zaradi razhajanja sodišča predse, kakor me ne more spraviti on na zatožno klop, ker sem spisal omenjeno izjavo. On ve, da je varen zaradi svoje izjave. Ali če prelomi mojo sodniško prepoved, tedaj ga bom z veseljem kaznoval."

"Z Gompersom je ta sitnost," je nadaljeval sodnik, "da se boji, da izgubi svoje delo. Mogoče Gompersa nekega dne zopet načaka governor Allen iz Kansasa."

Gompers je v svojem govoru opozarjal občinstvo na izjavo predsednikov mednarodnih strokovnih organizacij v Washingtonu, ki je bila izdana v februarju in ki svetuje delavstvu, naj se nikar ne ozira na sodniške prepovedi, ki so izdane, da prepreči ljudem delati, do česar imajo legalno pravico, da izvrše, in sili jo nekaj izvršiti, do česar imajo legalno pravico, da opuste."

Shod, na katerem je Gompers napadel najvišjega sodnika Van Sietena, je zabeležen v silnem aplavzu, ko je neki drugi govornik omenil ime Eugene Debsa in zahteval amnestijo za Debsa in druge politične jetnike.

### 120 MILJ DOLAROV V ČOLNU.

Sidney, N. S. W. — Ribiča Ali Doucette in Emile Nulse sta se oprijela v odprtem čolnu v Gabarus, C. B. Preplula sta sto dvajset milj. Pri peščenini Quacarru sta izgubila skuno 'Cavalier' izpred oči, ko je gosta megla ležala na oceanu. Lokala sta skuno par dni, a ker ni bilo duha ne sluha o nji, sta obrnila čoln proti bližnji suhi zemlji.

### HOOVER SVARI PRIVATNE INTERESE.

New York, N. Y. — Herbert Hoover, trgovski tajnik, je adresiral konvencijo podjetniške organizacije National Association of Manufacturers. V svojem govoru je svaril velike industrijske kompanije — truste, ki se zdaj pojavljajo v mnogih deželah z namenom, da spravijo pod svojo kontrolo sirovine, in katere podpirajo njih vlade. Dejal je, da je v tem anovanju in v teh ciljih velika nevarnost za bodoči mir.

## BURLESON PRODAJA BOMBAŽ, PRIDELAN OD KAZNENCEV, V BERLINU.

London, 23. maja. — Iz Berlina javljajo, da se tam nahaja bliski poštni ravnatelj Burleson in eden najhujših protinencev, ki prodaja bombaž, pridelan večidel od kazencev. Burleson zastopa plantažnike v centralnem Texasu in Ameriško narodno banko v Austinu. Ako ne naredi dobre kupčije v Berlinu, pojde na Dunaj.

## Z RUDARSKO FRONTO V ZAPADNI VIRGINIJI.

Governor je razglasil preki sod v okoliših izprtih premogarjev.

### STRELJANJE NA ŽENE IN OTROKE DELAVCOV.

Williamson, W. Va. — (Helen Augur, Federated Press.) — Proklamacija izjemnega stanja dne 20. maja v okraju Mingo po governorju E. F. Morgana je poslabšala tukajšnji položaj, ki je itak že dovolj napet. Posebnih dogodkov v tem hipu ni, izvzamši da je organizacija United Mine Workers of America izdala drugi poziv za stavko, ampak za kulise se tiho zbirajo velike sile za trenutno ponovitev konflikta.

Državni konštabelji, ki štejejo okrog sto mož, se že nahajajo v Williamssonu in okolici. Iz governorjeve proklamacije je razvidno, da bodo iskali prostovoljcev za konštabelsko službo. Doda se, da so prostovoljci slabo pripravljeni, medtem ko zdaj pričakujejo več uspeha z njimi.

Proklamacija se glasi, da v okraju Mingo obstoji stanje vojne, vstaje in izgrediv. Vsi javni shodi, pohodi in podobne demonstracije so prepovedane; razen oblastnikov in čet ne sme nihče nositi orožja. Prepovedano je tudi tiskanje časopisov in okrožnic, naperjenih proti vladi države West Virginije. Thomas B. Davis, državni adjutant-general, je imenovan vrhovnim poveljnikom milice.

Imenovanje Davisa je značilno. Doslej je poveljeval polkovnik J. A. Arnold, šef državne policije, ki je bil precej nepristranski namram rudarjem in lastnikom rudnikov. Davis je znan že iz bojev med rudarji in miličarji leta 1921-13, ko je vodil napad na stavkarje pri Paint Creeku.

Družine rudarjev ki so bile zadnji četrtlet pregnane s strojnimi iz Blackerry Cityja, se vračajo na svoj po enem tednu velikega trpljenja. Streljali so nanje z druge strani reke Tug, torej iz države Kentucky. Šotori in male lesene koče, v katerih bivajo rudarji na goli rebri hriba, so bile preluknjane s krogli. Veliko število žena in otrok je ušlo smrti in ranam na čudežen način, ko so pričele deževati krogle brez svara.

Operatorji poskušajo obratovati rudnik Alburn s stavkalkazi, na katere še ni bilo napada. Stavkovni poziv z dne 20. maja je prizadel kakih 1500 stavkalkazov v okrajima Mingo in Pike. Prvemu pozivu v stavko se je odzvalo okrog 5000 rudarjev.

### PROTESTI PROTI JEROBSTVU NARASTAJO.

New York, N. Y. — Tukaj je bil izdan poziv, da se prikladi sto tisoč prostovoljcev, ki bodo demonstrirali na 4. julija proti Volsteadovemu prohibicijskemu zakonu. Takoj po izdanem pozivu se je prikladilo 44,387 mož in mladeničev.

### VREME.

Chicago in okolice: V sredo jasno in vroče. Lahki južnopadni vetrovi. Temperatura v zadnjih 24 urah: najvišja 89, najnižja 73. Solnce izide ob 5:22, zaide ob 8:11.

## ORGANIZACIJA KROJAŠKIH PODJETNIKOV SE KRHA.

### NAVELIČALI SO SE BOJA Z DELAVCI.

Organizacija delavcev je tako trdna, kot je bila prvi dan izpisa.

New York, N. Y. — Organizacija krojaških podjetnikov Clothing Manufacturers' Association of New York je pričela pokati v boju proti organiziranim krojaškim delavcem v organizaciji Amalgamated Clothing Workers, ko se boj nahaja v pet in dvanajsetem tednu. Zgodnje dni je nekaj največjih tvrdk naznanilo izstop iz podjetniške organizacije. Med temi tvrdkami je znana firma Samuel Rosenthal, ki spada med šest največjih kompanij v krojaški industriji. Za to kompanijo dela pet tisoč delavcev. Neka druga velika tvrdka, ki je pustila podjetniško organizacijo, je Phillip Walcott & Co., Inc. Se več kot tucat drugih kompanij je pri volji zdaj se pogajati z zastopniki organizacije krojaških delavcev, nekateri kompanije so se pa že pričele pogajati.

Da so bili podjetniki temeljito poraženi, gre po izjavi odbornikov delavske organizacije največja zaslug Harry A. Gordonu, advokatu podjetnikov, in William Bandlerju, predsedniku podjetniške organizacije. Ta dva sta vodila taktiko, s katero sta mislila, da prav zanesljivo razbijejo delavsko organizacijo. Razume se, da so tudi podjetniki sami krivi, ki so se strinjali z njuno metodo za razbijanje delavske organizacije.

Tako hudo poraženi kot so bili krojaški podjetniki, menda še niso bili podjetniki že dalj časa.

Boj so pričeli v prepričanju, da prav zanesljivo porazijo delavce. Najprvo so zaprli tovarne, da so tako izstradali delavce. Na to so naznanili znižanje mezd. Ker so pa delavce znižanje mezd oddolžili, so jih izprli. Obrnili so se za pomoč na sodišče in zahtevali, da sodišče organizacijo krojaških delavcev razpusti. S to zahtovo so porazili. Delavci so kmalu nabrali en milijon dolarjev v štrajkovni sklad in pričeli so nabirati drugi milijon. Na vsako podjetniško potezo je vodstvo organizacije odgovorilo s protipotezo. In danes so podjetniki tepeni, kajti tista pest podjetnikov, ki se še vpira in v svoji trgovskosti ne vidi, da so podjetniki že poraženi temeljito, ne šteje skoraj nič v krojaški industriji. Tudi ti podjetniki bodo morali preljalsle napraviti pot v Kanoso in prositi, da se delavci z njimi pogajajo.

### OREGON NE BO ODSLOVIL SOCIALISTOV.

Mehički predsednik je odgovoril nasadnjakom, da ne bo vpoštoval njihove spomence.

Mexico City, Mehika, 23. maja. — Predsednik Oregon je odgovoril na spomenice skupine liberalno-konstitucionalnih poslancev v mehiškem kongresu, ki zahtevajo, da se odlože nekateri ministri in višji zvezni uradniki, ki podpirajo socialistične gibanje. Oregonov odgovor je kratek in se glasi, da predsednik ne vpošteva spomence. Objubil pa je, da obtožnice izroči justičnemu ministru, ki naj preišče zadevo in dožene, če so obtoženi socialistični poslanci res kršili kak zakon.

### LETALCO JE PONESREČIL.

Chicago, Ill. — Bloomington, Ill. — Robert Warfield in George Horton sta padli doli z letalom, ko sta se nahajala dve sto čevljev visoko. Letalo je razbito, oba letalca sta zadela požar, ki morajo biti zelo težke, ker več ur ništa prišla k zavesti.

## POLJSKI IMIGRANTJE STAVKOKAZIJO NA POTU V AMERIKO.

Amsterdam, 23. maja. — Stavka belgijskih mornarjev v Antwerp in drugih pristaniščih je v polnem teku. Parobrodne družbe si bi rade pomagale z imigranti, ki čakajo na parnike v belgijskih lukah. Na parniku "Laplan", ki odpluje v četrtak iz Antwerpa, so vposlili veliko število poljskih izseljencev, ki potujejo v Ameriko. Nadzorovali jih bodo angleški stavkokazi.

## NEMCIJA PRIZNALA SOVJETSKO RUSIJO.

"Sovjetska vlada je edina predstavica ruskega ljudstva," se glasi podpisan odgovor.

### REDNA BRZOJAVNA ZVEZA SE USTANOVI KMALU.

Berlin, 23. maja. — Nemška vlada je naznanila, da se kmalu vpostavi redna telegrafna zveza med Nemčijo in sovjetsko Rusijo. Ta korak je v skladu z odločnostjo Nemčije, da čim prej pride do ruskih trgov. Istočasno so sovjetski zastopniki v Berlinu sklenili kontrakte za dobavo 1500 železnih vagonov, več sto lokomotiv in velike kvantitete čevljev, zdravil ter jeklarskih in železarskih izdelkov.

Vpostavljen je brzojavna zveza je prvi rezultat trgovinske pogodbe, ki je bila pred kratkim podpisana med obema republikama. Rusko-nemška pogodba je veliko večjega pomena in nudi temnejše vesti med strankama kakor pa pogodba med Veliko Britanijo in Rusijo.

Nemčija je na temelju te pogodbe dala sovjetski Rusiji popolno priznanje kot edini predstavici ruskega ljudstva. Pakt tudi določa svobodo pristanišč ladjam prve in druge stranke in daje Rusom pravico, dobavljati lastnino v Nemčiji. Nemcem pa v Rusiji. Značilna točka v pogodbi je, katera nudi Rusom v Nemčiji postavno in konzularno varstvo osebe in imetja; enake pravice imajo Nemci v republikah ruskih sovjetrov.

S to pogodbo najbrž odpade vpliv ruskega carističnega biroja v Berlinu, ki si je do danes privajal predstavništvo "ruskih podanikov" v Nemčiji.

Iz Stockholma je prišla vest, da se je tam organizirala redna plovba štirih parnikov med Petrogradom in Stockholmom, ki bodo dvakrat v tednu prevažali blago in potnike. Poroča se tudi o redni letalski črti med Moskvom in Revalom, k ibo v zvezi z Berlinom.

### KLOPOTAČE IN MEDVEDJE OVIRAJO PROMET NA STRANSKI ŽELEZNICI.

Elmira, N. Y. — Na progi newyorške centralne železnice, ki vodi iz Corninga na premostovno polje v Pennsylvaniji, ovirajo promet klopotače in črni medvedje. Ko je izredni vlak, naložen s premogom, prišel voziti počasi, se je sredi proge postavil pokonci velik črni medved, najbrž z namenom, da se "spoprime" z lokomotivo. Strojvodja je žvižgal in žvižgal, toda medved se ni umaknil, dokler ga plug ni porinil na stran.

### EN SAM BANDIT JE OROPAL POŠTNI VLAK.

Sacramento, Cal. — Na južni pacifični železnici je blizu Newcastla en sam bandit oropal poštni vlak. Zvezal je poštnega uradnika in s sabo je odnesel več poštinih vreč. Izguba še ni dognana.

Oblastveni organi sodijo, da je rop izvršil neki Roy Gardner, star poštni bandit in justični begun.

Postnemu uradniku je vzel tudi uro in veržico.

## SENATOR SMOOT JE OSTAL NA CEDILU.

### DOLŽIL JE LIGGETTA, DA NI MA PRAVILNEGA POOBILA STILA.

Razočaranje sveda ni izostalo.

Washington, D. C. — Pred senatnim odsekom je senator Smoot prišel v veliko zadrego, kajti pokazal je, da ne jemlje važnih stvari zelo natančno, ko je imel biti zaslišan Walter W. Liggett, da pobija Smootov davke na konzum.

En dan prej je senatni odsek dobro upehal Benjamin C. Marsh, zastopnika "Farmarskega narodnega sveta, in W. M. Clarka, podpredsednika "Bratovštine sprevednikov." Odsek je bil pripravljen, da tudi Liggetu dobro pokadi, kajti vodilno besedo je imel senator Smoot.

"Želim povedati v začetku," je prišel Liggett, "da sem tukaj kot zastopnik "Trgovskega in tovarniškega odbora za davke..."

"In jaz želim informirati odsek," mu je segel v besedo Smoot, da ste vi tukaj kot zastopnik nikogar. Prejel sem brzojavko od te organizacije, ki vas zanika kot svojega glasnika."

Liggett je pogledal senatorja Smoota in je dejal, da se bo prav razveselil, če mu državnik iz države Utah pokaže brzojavko. Smoot je odgovoril takoj sja, da mu princen brzojavko. Liggett je pa nadaljeval pod pretvezo, da zastopa organizacijo, ki jo je imenoval.

Smoot je bil zelo dobre volje. V tem veselju je menceal semlajje proti črnikarski misli, kjer je pojasnjeval, da je razkrinjal krivico pričo. Ko se je vrnil sel, je Smoot pograbil brzojavko. Nagnil se je naprej, da jo čita odsek in črnikarskim poročevalcem. Toda iz njegovega grla ni bilo glasu. Končno je pa rekel:

"Kaj pa je vaše ime?"

"Walter W. Liggett," je odgovoril pričo.

Nastal je molk. "Ah, well," je mrmral Smoot, "zdaj vidim, da človek tukaj omenjen, ni Liggett ampak je Lippett."

"Kdo vam je pa poslal to brzojavko, senator," je spili Liggett. "Narodna asociacija trgovcev in tovarnarjev," je Smoot pojasnil.

"Od kje so jo pa poslali?" je trdovratno vpraševal Liggett, ki ni hotel zdaj odnehati.

"Iz New Yorka, o zdaj vidim, ne iz Chicagoa, kot sem mislil," je izpovedal senator.

"Tako je stvar," je zaključil Liggett, "senatni odsek torej vidi, da prihaja Smootova brzojavka od druge organizacije, iz drugega mesta in se tiče popolnoma drugega človeka."

## BATALJON ANGLEŠKIH ČET JE REVOLUTARIL V ESSEXU; UPOR ZATRT.

London, 23. maja. — Bataljon rednega vojaštva, nastanjenega v Essexu, se je spuntalo v nedeljo. Okrog dvesto mož se je udeležilo izgrediv. Uporniki so zapustili taborišče Avely in napadli dve gostilni ter več posamičnih izetnikov v okolici. Vzelo je več ur, preden so lojalne čete prenehale upornike in jih prignale nazaj v taborišče.

## ŠLEZKA VSTAJA PREHAJA V SOCIALNI KAOS.

Poljski nacionalistični voditelji prihajajo polagoma pod kontrole mase.

### NEMCI PRODIRAJO V ŠTIRIN KRAJIN.

Berlin, 23. maja. — Po vesteh iz Oppelna so delavsko organizacijo v Gornji Šleziji poslale tragične apel na Rdeči križ v Ženovi. "Uporni, ropi, tatvine in najgrozovitejši napadi na ljudi spremljajo poljsko vstajo," se glasi apel.

Iz glavnega stana vstajev poročajo o veliki smelnjavi med voditelji. Na eni strani se voditelji jezo na Anglijo, ki jim meša štrono, na drugi pa so v obupnem boju z svojimi lastnimi vrstami za kontrolo vstaje. Revolta, ki je bila sprva čisto nacionalističnega značaja proti Nemcem, prehaja počasi v socialni kaos. Voditelji se dobro zavedajo tega dejstva in poskušajo spraviti vstajo v "normalen potek". Koronarni namerna v skrajni situaciji neodvisnost Gornje Šlezije.

Dalje ni do zdaj še nobenega znamenja, da bi se ententni plebični komisarji sporazumeli med seboj glede demarkacijske črte, katero je 10. maja določil general Debrantes, vrhovni francoski komisar; angleški in italijanski komisarji niso zadovoljni s črto.

Oppeln, Gornja Šlezija, 23. maja — Včeraj so se vrili ljudi boji okrog Kattowitza. Mesto je še tri dni zaprt od vseh strani in prebivalstvu, ki je po veliki večini nemško, preti lakota; mleka in kruha je že zmanjka.

Vstaji še nimajo kontrole nad železnicami v okoliših mest Kattowitz, Gliwits in Beuthen. Vrhovni poveljnik vstajskih čet Doliva je izjavil, da omenjena mesta morajo biti okupirana brez odra na francoske posadke v njih, ako hočejo vstaji kontrolirati železnice.

Kattowitz je središče premovalniškega okoliša. Insurgentje so včeraj odrezali vodovod in električno silo od mesta in prideli osvajati hiše v predmestjih. Po nemških poročilih se francoska posadka ne gane, da bi branila mesto, Francozi je mirno gledajo, kako se delajo v okolici priprave za okupacijo mesta, ki najbrž pade vsak trenutek.

London, 23. maja. — Prve prave vojne operacije v Gornji Šleziji, odkar je izbruhnila vstaja, so pričele v soboto zvečer, ko so nemški prostovoljci naskočili vstajške pozicije v gozdu Grosse Steiner, se glasi brzojavka iz Ratibora londonakim "Times". Poročevalec je sledil Nemcem in pravi, da so napadli v treh kolonah od Lowitska, Krapitza in Gogolina so Nemci vzeli vstajom štiri topove, osem strojne in par sto pušk.

Druge brzojavke iz Oppelna sporoča, da so Nemci vrgli Poljake pet milj nazaj v okoliših Rosenberga, Kreuzberga, Ratibora in Krapitza. Bojevanje se je včeraj nadaljevalo.

Poročevalec javlja, da so Poljaki dobro založeni s artiljerijo, ampak med moštvom ni več tiste za navdušenja iz prvih dni. Korfanti se objavi proklamacije, v kateri se narekuje iz izjave nemške (Dalje na 3. strani.)



# PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročniki: Zedinjene države (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 na pol leta, \$1.55 za tri mesece, in za inštrukcije \$2.00.

Naslov na vsa, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

Datum v oglepaju n. pr. (March 31-31) poleg vsakega imena in naslova pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

## GARYJEVA METODA.

Delavsko časopisje je obogatelo za en izraz. "Garyizem" je najnovejši izraz v delavskem časopisju za sužnost in tlačanstvo.

Gary, glavar jeklarskega trust, zavzema stališče, da v podjetju nima nihče drugi besede kot podjetnik. Njegov volji in želji, četudi je krivična, se mora pokoravati vse, kar dela v njegovem podjetju. Tako stališče je vzemal sužnjedržec, tako je sodil srednjeveški fevdni baron. Suženj je bil brezpraven. Če se je pritožil, ga je lahko dal gospodar bičati do smrti. Tlakar tudi ni imel najmanjših pravic. Ako se je pritožil pri fevdnem gospodu, ga je dal lahko pretepati in pa vreči ječo, kjer je lahko razmišljal, da ni pametno, če se tlakar pritoži pri svojem gospodu.

Danes nimamo telesne sužnosti in tudi tlaka je odpravljena. Imamo pa industrijske podjetnike in delavce, ali moderne mezdne sužnje, ki prejemajo za svoje mukotrpno delo piščo meздо, dostikrat nezadostno za kritje najpotrebnejših življenjskih potrebščin. Med industrijske podjetnike spada Gary. Tudi on pravi, da nimajo delavci pravice kaj reči v podjetju. Ko so zastopniki jeklarskih delavcev pred zadnjo stavko apelirali nanj, da se pogaja z njimi o delavskih zahtevah, je Gary prav po diktatorsko odgovoril, da se nima z delavci o čem pogajati.

Gary smatra sebe torej za absolutnega gospodarja. In od tukaj prihaja novi izraz "garyizem" za sužnost in tlačanstvo.

Podjetnik seveda ne more dati delavca bičati do smrti. Tudi v ječo ga ne more poslati, če se je pritožil, da ni zadovoljen z razmerami v tovarni. Ampak podjetnik lahko stori nekaj drugega, če delavci niso zadovoljni s položajem v podjetju in so neorganizirani. On zapre tovarno ali podjetje. Vse delavce spodi na cesto in najame druge delavce, ki so pri volji se ravnati po ukazih podjetnika. Tako so delavci obojeni z njihovimi družinami na počasno umiranje od lakote. Združeni in organizirani podjetniki lahko store še več. Delavce, ki so se največ trudili, da vzdramijo svoje tovariše, bojkotirajo v vseh podjetjih, ki so pod kontrolo organiziranih podjetnikov. Njih imena pridejo na črno listo. Delavec, katerega ime je zapisano na črni listi, zastoj išče delo po podjetjih, ako ni tako pameten, da spremeni svoje ime.

Jeklaraki avtokrat se prav dobro zaveda, da delavci takrat postanejo nevarni njegovim interesom, kadar se združijo. V tem oziru je jeklarski avtokrat zopet popolnoma podoben nekdanjemu sužnjedržcu in fevdnemu baronu. Tudi onadva nista trpela, da se sužnji ali tlačani združijo in z združitvijo povečajo svojo moč.

Smešno je torej, če taki industrijski avtokratje pravijo in izjavljajo, da so pri volji popustiti od svojega profita, če se spravi delavske organizacije pod kontrolo, da ne bodo moge več škodovati njegovim interesom. Zgodovina ne govori nikjer, da so sužnjedržci in fevdni gosposdje znižali svoje dohodke v prid sužnjem in tlačanom. In ravno tako ne mislijo resno moderni industrijski avtokratje na znižanje svojih dohodkov, če kriče: "Pripravljeni smo popustiti od svojih dohodkov, če le delavske organizacije postavite pod kontrolo."

Ta krik, prihajajoč iz ust modernih industrijskih avtokratov, pomeni nekaj drugega. Pred vsem je njih pobožna želja, da se delavske organizacije uničijo, da bodo lahko toliko bolj pomnožili svoje profite.

Industrijalni avtokrat se prav dobro zaveda, če se bodo delavske organizacije razvijale naprej in če se ne uničijo z železno pestjo, da pride dan, ko jih bo moral priznati proti svoji volji. Njemu je znano, da je tisti dan tudi uničena njegova avtokratična moč v podjetju.

Zgodovina to pripoveduje z neštevilnimi dokazi. Avtokracija v vsaki formi je bila končno poražena. Industrijski avtokrat pa želi dan poraza avtokracije v industriji odmakniti daleč v bodočnost. Njegova vroča želja je, da on ne doživi tega dneva, ampak če je že avtokraciji v industriji sojena smrt, tedaj naj pride takrat, ko mu naslede njegovi potomci.

Od industrijskih avtokratov ne morejo delavci pričakovati pravice. Avtokracije v industriji ne more nihče drugi odpraviti kot delavci sami. Če hočejo delavci, da

bodo v podjetjih ravnali z njimi pravično, se morajo organizirati. Druge pomoči zanje ni, kajti pravica za delavce pride šele takrat, če je zahteva po pravici podprta od dobre in močne organizacije.

## Delovanje fašistov v Italiji.

Konec.

Nato so zasegli neko državno tobačno prodajalnico in neko kooperativno prodajalno z obleko, razdelili vso zalogo obeh prodajalnic množici, ki se je zbrala na cesti. Na to so pričeli zopet korakati v četah po ulicah in prepevati, dokler niso dospeli nove čete fašistov iz Florence. Te nove čete so privedle s seboj več ujetnikov, med katerimi se je nahajal tudi Bernardini, predsednik ekrajne zbornice poslancev, in neki član komunistične stranke. Fašisti so pripovedovali, da je ta komunist hotel ubežati, radičesar je prišlo kakih 40 fašistov streljati za njim, ki je nato opozoril na Bernardina.

Nek fašistovski list piše slededod o slučaju Bernardina: "Za Bernardinija so fašisti v porabili poplomo druga areštstva. Prišli so ga s grobnjo, da ga umrtiljo, da je imel govor na glavnem trgu. Ker pa ni pokazal prav nobenega razpoloženja za govor, katerega so mu diktirali fašisti, valed česar so ga hoteli nekateri fašisti vreči iz govorniškega odra. Bernardini je nato prišel gorviti, in v svojem govoru je izrazil zahvalo, da mu je dana prilika izjaviti, da je bilo delo fašistov zelo pretrpno. Nato je pa prišel s svojim lastnim govorom in govoril je zelo pogumno, in alcer za socializem, ki je tako malo zadovoljil fašiste, da so ga vrgli iz govorniškega odra, vrgli na nek avtomobil, vzeli s seboj in na poti so ga ves čas pretepati.

Ponoči so vdrl v hišo delavcev, katere so popolnoma izropali; socialistične klubove prostote so zažgali in socialistične ter komunistične so aretirali in odpeljali na policijsko postajo, kjer so pa vsi odločno odklonili kaj izpovedati. Valed nastitev fašistov je umrlo že 15 kmetov, samih starcev, in veliko število kmetov je bilo pa teško ranjenih v boju s fašisti, od katerih bo le malo ostalo pri življenju.

Ko sem se vrnil v Benetke, sem slišal isto zgodbo: "Tukaj ne more biti revolucionarnih izbruhov," mi je hitel poljanjevali nek dobrodušni mož, ki je pripadal takozvanemu srednjemu stanu, "kajti tukaj ni nobenega kamenja, katerega bi metali drug v drugega. Brez kamenja in brez parad pa v Italiji ne more biti tepeča. In saj ni mogoče paradiirati v Benetkah, ker so sami kanali. Poleg tega pa Benetke niso prav nič socialistične."

Oblakal sem delavski okraj in si ogledal njih stanovanja. Ob solnih dneh sedijo žene delavcev v gruščih pred hišami in nabirajo na nit modre, rumene, purpurne in škrlatne jagode, ki so tako drobne, da morajo biti posebno pozorne pri nabiranju na nit. Izgleda kot mala sadruga, ker opravlja vsa dela v gni in isti ulici, nabirajo jagode na nit, perejo perilo in ga popravljajo in poleg pa prepevajo ali se pa pogovarjajo.

Otroci, ki prihajajo iz šole, ponemajo svoje stariše. Opazil sem nekega majhnega otroka, ki je ponosno nesel na drugo navezavo rdečo cunjico in za njim so korakali ostali otroci. V trenutku se je zbrala velika gruča otrok in vsak je imel v roki rdečo zastavo. Na stenah, na cerkvenih vratih, vsepovsod sem opazil s kredo napisane "Viva Leninne", "Viva revolucionne", "Viva comunisto". Odrasli moške in otroci ponavljajo te besede vedno in vedno, podnevi in ponoči. Iz velikih čolnov, ki so nedešno pluli po kanalu, so sloneli delavci, ki so zapuščali palačo nekdanjih benetških dodžev, na katere temelji je bila slika kladiva, srpa in čop žitnega klasja.

Pred dvema tednoma je bil v Benetkah splošni štrajk, katerega so se turisti tako ustrašili, da so takoj zapustili mesto in se vrnili v svoj domači kraj, in kateri štrajk je povzročil, da je agitacija fašistov prenehala vsaj za nekaj časa.

Mesto je zvezano s celino samo s eno železniško progo; pristani-

šče pa kontrolira organizacija mornarjev.

Mesto Benetke zalaga z živili dve uri oddaljeno mesto Chioggia. Živila prevažajo v čolnih. V tem mestu so bili komunisti v mestnem občinskem odboru. Ustanovila se je pa podružnica fašistov, ki so zahtevali, da komunisti izstopijo iz občinskega odbora. Od tega časa naprej so se pa vedno vršili boji med fašisti in delavci. Tretji dan so pa dobili fašisti pomoč od kraljeve straže, ki so bili oboroženi do zob in postavili straže po vseh glavnih ulicah. Fašisti so na te pozvali vse trgovce in obrtnike, da morajo razobešiti italijansko državno zastavo. Jaz sem došel v mesto okrog poldne. Takoj sem opazil vse polno zastav viseti raz oken in streh. Po ulicah so se sprehajali fašisti oboroženi s policijskimi količji, in le malokateri sem opazil, da bi nosil težko okovano palico.

V posttrankih ulicah sem pa opazil gručo delavcev, ki so se pogovarjali bolj tiho, kaj se bo izšlo iz vsega tega. Nekateri so se deli in kadili iz svojih kratkih pipe, drugi so se pa naslanjali na hiše. Ostali so vsi doma in nihče ni šel na delo, da so vedno pripravljeni za vsak slučaj. Fašisti so v zadnjem tednu izropali in požgali precejšnje število delavskih domov.

V Benetkah so se takoj pojavili lepaki na stenah, s katerimi so bili pozvani delavci na stavko in v istem trenutku se je oglašala parna piščal na delavski zbornici, ki je klicala delavce, da naj zastražijo delavski dom. Policija je zahtevala, da se morajo ti lepaki odstraniti in aretirala je precejšnje število delavskih voditeljev. Ponoči so pa socialisti mirnim potom zasledili vse ceste v Benetkah in prepevali komunistično pesem "Rdeča zastava" kolikor so jim le prepuščala pljuča, dočim so na bližnjih holmeih bili zbrani fašisti in prepevali d'Annunzijsvo himno.

Kakor so napadali fašisti delavce v Tuskaniji in Chioggiji, tako so napadali delavce po vsej Italiji. V boju so se posluževali puške, bodala, bomb in ognja in delali, kakor se jim je poljubilo, nihče drugi se jim ni zoperstavil kot delavci sami. Po poročilih lista "Avanti" so fašisti požgali mnogo občinskih hiš, uničili in razdrli so brez števila zadružnih prodajalnic. Nalopili so na stene v Florenci lepake, s katerimi so pozivljali delavce, da morajo zapustiti "stranko rdečega terorja, komunistično stranko, in da naj se pridružijo fašistom", ki ljubijo delavce ravno tako, kot ljubijo "njih domovino". S temi lepaki so upali, da bodo pridobili delavce na svojo stran, toda kdor je zasledoval dogodke zadnjih tednov, ima malo, oziroma prav nič upanja.

Fašisti, kot se sami izražajo, ne nasprotujejo delavskemu gibanju, ki je v soglasju z legitimnimi interesi onih, ki opravljajo ročno ali duševno delo in ki prevzame kontrolo nad interesi produkcije in narodnih potrebščin; ne nasprotujejo, da bi se polagoma uvedla demokracija v poljedelstvu, nasproti so pa socialističnemu programu glede agrarnega vprašanja.

Valed tega programa in valed delovanja fašistov, ki so pričeli ponavljati dogodke na Reki, se dela vedno večji prepad med posameznimi strankami, kar so pričeli priznavati tudi kapitalistični listi. Nek zelo konzervativni politični voditelj v Rimu je sam priznal, da je bil popolnoma pripravljen, da bodo konstitucionalni popolnoma porazili parlamentarno socialistično stranko, toda valed dogodkov v zadnjih tednih je pa prepričan, da bodo socialisti gotovo obdržali najmanj sto sedežev v parlamentu od 156, katere imajo sedaj.

Ako je to resnica, da so fašisti, kot vedno ponavljajo, pridobili na svojo stran nekaj delavcev, ki so bili nezadovoljni valed počasnega uredenja socialističnega programa, morajo tudi nekaj dati delavcem, da bodo na njihovi strani, in na drugi strani pa morajo zopet biti previdni, da ne bodo razdelili koga v njihovi lastni stranki. Delavci, ki so imeli vsaj

začasno kontrolo nad tovarnami, in kmetje, ki so videli, kako se najlažje plačuje najemnina od zemlje, da so najenostavnejše vzame, bodo proketo malo zadovoljni s fašistovskim praznim programom.

Italijanski delavec, ki mora domalega vsak dan prekorati trg sv. Marka, na katerem so največje kavarne, precej dobro ve, za koga se mora potiti vsak dan. Spoznava, da ima vse drugo življenje kot pa oni, za katere mora delati in garati, za kar ima mišerno stanovanje, slabo hrano, in da ni nič boljši kot so pa bili stari egiptovski sužnji.

Toda italijanski delavci so prepričani, da ni več daleč čas, ko bodo tudi delavci prišli do svoje pravice, da bodo živeli življenje sloveku podobno. In raditega so tudi navdušeni za svojo stvar in to precej dobro občutijo fašisti.

## KAR TI MENI ŠEJŠ, TO TEBI PRIVOŠČIM.

Tako izjavljajo organizacije do-  
služenih vojakov.

Washington, D. C. — Kongresni zbornični odsek prične kmala na zahtevo kongresnika Royal Johnsona iz Južne Dakote, kateremu je Ameriška legija prirastla k sreči, a preiskavo o finančnih in članstvu štirih organizacij do-  
služenih vojakov, ki delajo kon-  
kurenco Ameriški legiji. Odsek je glasoval, da noče preiskavati, ampak želi samo zaslišati, kar bo imelo enak učinek.

Kongresnik Campbell, predsednik odseka, je skušal nekoč si pridobiti naklonjenost legije, ko so bili govorniki Nestrankarke lige napadeni po članih legije v Kansasu, rekoč: "Karkoli store fantje od legije, je prav za mene." Ravno takrat je Calbraith, narodni zapovednik legije, ostel tiste, ki so napadli govornike, češ, da so taka dejanja proti principom legije.

Nasprotno organizacije do-  
služenih vojakov izjavljajo, da bodo zahtevale ravno tako preiskavo za legije o članstvu, plačah, politiki, skrivnosti in podpori, ki jo prejema od mas. Ti do-  
služeni vojski pravijo, kar je zanje dobro, naj velja še za legionarje.

## ZA ŠERIFSKA DEPUTIJA NI BILO EDINO DOVOLJE-NJE ZA POKOP.

Počasi pride resnica na dan, če-  
prav groza.

Milwaukee, Wis. — John Dietz, "branitelj Cameronovega jezca," je namignil na svojem domu, da toži državo in Chippewa Lumber kompanijo, ker je bil zaprt kot nedolžen človek. Kompanija je namreč ugovarjala njegovi pravici do Cameronovega jezca in so-  
delovala, da je prišel pred sodišče na obtožbo, da je ustrelil de-  
putijskega šerifa Oscar Harpa. Zaradi te obtožbe je Dietz pre-  
del deset let v ječi.

Dietz izjavlja, da Harp živi zdaj v Montani pod tujim imenom in da uživa penzijo od kompanije za uslugo, katero ji je storil. Pomislečeni Dietz naznanja, da prične iskati bivšega šerifakega deputija.

Dietz izjavlja, da ni bil Harp ali sploh kateri drugi človek u-  
streljen pri obrambi Cameronovega jezca. On pravi, da je bil Harp kolo orodje lesne kompanije, ka-  
teremu je kompanija izplačala večjo vsoto denarja, da izgine, da se lahko proglasi mrtvim. Dietz gradi svoje domnevanja na dejstvu, da za Harpov pokop ni bilo izdano dovoljenje.

## KOVINARSKI DELAVCI IN OSEBURNI DELAVNIK.

Zeneva, Švica. — Konferenco centralnega odbora Mednarodne federacije kovinskih delavcev so povelili delegatje iz Nemčije, Anglije, Avstralije, Belgije, Francije, Holandske, Čehoslovakije, Luksemburga, Švedske, Ogrske in Švice, ki so zastopali tri milione organiziranih kovinskih delavcev.

Na dnevnem redu so bile točke mezd, skrajšani delavnik in revizija pravil. Sprejete so bile tri re-  
zolucije.

Prva resolucija se nanaša na go-  
sposdarsko krizo, ki je zadela vse de-  
sele zaradi "nepopolnega ka-  
pitalističnega produkcijskega sta-  
nosa." Rezolucija izreka, da se brezposelnost lahko odpravi le z odpravo kapitalizma samega. Re-

zolucija dalje protestira proti po-  
izkusom za znižanje delavske me-  
zde in za odpravo osemurnega de-  
lavnika.

Druga resolucija potrjuje, da proletarijat po vsem svetu zasle-  
duje rusko revolucijo z največjim navdušenjem in je pripravljen po-  
magati ruskemu proletarijatu, po-  
sebnoma pa delavskim organizaci-  
jam. Rezolucija izreka obžalova-  
nje, da nimajo voditelji ruske ko-  
munistične stranke, ker ne pozna-  
jo ekonomskih in političnih raz-  
mer delavstva in srednjega sloja, drugega za delavske organizacije kot nezaupanje in insulte in da so njih očiti povzročili nesoglasje in razdor v delavskih strokovnih organizacijah. Rezolucija zaklju-  
čuje, da strokovne organizacije, pripadajoče k moskovski interna-  
cionalni, ne morejo biti obenem članice Mednarodne federacije.

Tretja resolucija protestira pro-  
ti zasedenju nemških mest, ker ta-  
ke zasedenja preprečuje mir, ker ustvarja nove ekonomske in mili-  
tariistične spore. Odbor izjavlja svojo solidarnost z nemškimi de-  
lavskim razredom. Rezolucija iz-  
javlja, da je internacionaliziranje vojnih dolgov prva potreba za re-  
konstrukcije produkcije.

## SAMO SEDEM AMERIČANOV JE ZAPETIH V RUSIJI.

Washington, D. C. — Državni department je koncem minolega tedna naznanil, da je samo sedem Američanov zaprtih v Rusiji.

Department ne ve, če je še več Američanov pridržanih v Rusiji. Oficijsko je povedano, da je de-  
partment večkrat prejel pisma od ljudi v Združenih državah, da so njih sorodniki pridržani v Ru-  
siji. Če so te obtožbe resnične, te-  
ga department ne ve.

Časnikarji so bili informirani po departmentu, da "pridržani" v Rusiji ne pomeni, da je oseba tam v zaporu. To pomeni dosti-  
krat, da so ljudje prosti in da se lahko svobodno gibljejo, ne smejo pa zapustiti dežele.

Neki višji uradnik državnega departmenta je bil vprašan, koliko Rusov je zaprtih v Združenih državah, da se lahko primerjajo z zaprtimi Američani v Rusiji.

Povedano mu je bilo, da držav-  
ni department nima statistike, ki bi govorila, koliko ruskih jetni-  
kov je v tej deželi. Temu je bilo dodano, da so z ruskimi jetniki v tej deželi ravnali po postavi. S tem so hoteli povedati, da se v Rusiji ni to zgodilo.

V področje državnega depart-  
menta ne spada, da se razgovarja s časnikarjimi poročevalci o tujezemcih, ki so bili prijeti sko-  
raj pred dve leti in ki so še zdaj v zaporu, ne da bi se proti njim že vršila sodnijska obravnava.

## STARA STOKRAT POGRETA KAŠA, SOPE POGRETA.

Jersey City, N. J. — Skraj pe-  
rijodično vsaki mesec se ponovi vest, da so prišli zločinci, ki je povzročil razstrebo v Wall Stre-  
etu. Zdaj so ga seveda zopet pri-  
jeli. Neki Giuseppe de Filippo je obtožen, da je pripeljal voz s raz-  
strelivom v Wall Street. Pridrži-  
li so ga v zaporu od 26. maja, da bo zaslišan pred zveznim komi-  
sarjem. Ko ga je komisar Hen-  
driksen vprašal, če želi podati kakšno izjavo, je de Filippo iz-  
javil: "Nič mi ni znanega o stra-  
vi, še alial nsem o eksploziji. Jaz  
še ne vem, kje je Wall Street."

"Asociirani tisk", ki je že par-  
krat poročal v svet, da so prav zanesljivo prišli zločinci, ki je povzročil tragedijo v Wall Streetu, dostavlja, da je de Fil-  
ippa spoznalo, kar je oseb kot vo-  
znika, ki je pripeljal voz s raz-  
strelivom v Wall Street. Zdi se, da gospodje pri tem tisku kaj hitro pozabijo, kaj poročajo v svet pred enim tednom, prav zanesljivo pa pozabijo, kaj so poročali pred enim mesecem ali letom. In zate-  
gadel bi bilo res dobro, da pri-  
mejo pravega krivca; da bi ljud-  
stvu ne bilo treba čitati takih časnikarskih rac, kot jih pošilja v svet omenjeni tisk.

## IZ DELAVEKEGA SVETA.

— Tiskarski delavci v Oaklandu, Cal., so izvojevali 44 ur dela v tednu brez znižanja stare me-  
zde.

— Mornarski strojniki so z-  
vrgli kompromis za petnajstod-  
setno znižanje mezd in nadaljn-  
jejo stavko. Kompromis je pred-  
ložil vladni tajnik za delo Davis.



\_\_\_\_\_



# Jimmie Higgins.

Upton Sinclair.

Ivan Molek.

(Nadaljevanje.)

Ne — je dejal Schneider in krepko zaklel — on se ni premaknil niti za palec od svojega prejšnjega stališča; lahko ga zapro kadar hočejo, postavijo naj ga bo sid pred četo strelcev, toda militarizma ne spravijo vanj, Jimmie ga je poravno vprašal, če se je registriral. Schneider se je zvil nekaj časa in potem je priznal, da se je registriral — ampak v vojske ne pojde, ne pa ne! Jimmie je omenil, da se mu ni treba bati, ker ima Sano in šestero otrok, ampak Schneider je bil tako zatopljen v svojo tirado, da ni opazil Higginsove hudomušnosti. Vpil je na ves glas, tako da so se mimoidoči ostrali nazaj in ga grdo gledali. Jimmieja pa ni več veselilo mučenstvo. Hitro se je poslovil od nemškega prijatelja in odhitel k Meissnerju.

Mali delovodja v steklarni je stanoval v svoji stari hiši; zgornjo sobo je oddal v najem poljski družini, ki mu je pomagala pokrivati vedno naraščajoče izdatke. Sprejel je Jimmieja s odprtimi rokami, potepal ga po hrbtu in odprti steklenici piva. Ispraveval ga je o njegovih doživljajih in obratno je pripovedoval o dogodkih v Leosvillu. Socialistična organizacija stoji čvrsto proti vojni in nadvladuje staro propagando kljub strahoviti opoziciji. Boj je težak. Delavci so napenjali s "patriotičnim mamilom", tako da morajo poslušati socialistov; radikalni so p azaznamovali; tajni cenzorji pregledujejo njihova pisma na pošti in na njihovih shodih je toliko detektivov koliko je poslancev. Mnogo je bilo potrjenih v vojske — nalašč, samo zato, ker so radikalni.

"Kdo je bil potrjen?" je vprašal Jimmie.  
"Sodrug Claudel, stariški delavec. Seveda, on je rad šel. Koeln, ki je delal v steklarni, so tudi vzeli. Koeln je Nemec, čprav naturaliziran državljan; otepal se je, ali ni mu ni pomagalo. Potem sodrug Stankowits —"

"Stankowits!"  
"Ali je šel red?"  
"Niso ga vprašali. Prijel je posiv, da mora iti."

Jimmie se je zdaj bolj zavedal vojne kakor se nobenkrat prej. Stankowits, mali rumunski šid, mu je dal največ informacij z ozirom na svetovni konflikt. V njegovi trafiki je Jimmie prejel nank o semijepitju prvič v svojem življenju; tam se je naučil, da je Rusija rumena država. Nemčija zelena, Belgija bledovijeva, Francija pa rdečkasta; videl je, kako železnice iz zelene države drže čez bledovijevino v rdečkasto in kako so bile vse trdnjave v bledovijevini obrnjene proti zeleni — kar sta Meissner in Schneider smatrala za smrtno razkljevanje in izpoved krivde na strani bledovijevnega ljudstva. Sodrug Stankowits se je pojavil pred njim s svojimi dvojnimi uški; živo mu je bil v spominu njegov plaskajoč glas, s katerim je tolikokrat mislil razburjene duhove na svojih socialističnih organizacijah: "Sodrug, to nam nič ne pomaga. Eno samo vprašanje je, na katero si moramo odgovoriti: ali smo mednarodni socialisti ali ni?"

"Škoda, škoda", je mrmral Jimmie. Prišel je v raspoloženje, da bi bil priznal, da je navsezadnje res treba kajesarja natopeti in nič zato, če se spravijo nad njega fantje kakor je Emil Forster. Toda položiti roko na človeka, ki je iz vsega areja in duše sovražil vojno, in ga odtrgati od njegove borne trgovine, katero si je bil z veliko težavo pridobil, poudariti ga v uniformo in pogoniti v kladivo — to je pa še preveč. Krutosti vojne so zdaj na dani!

Ali to še ni bilo vso. Meissner je razodel Higginsu, da so vzeli tudi sodruga Gerrityja. Jimmie je zasijal.

"Toda on je oženjen!"

"Vem, ali to ne pomaga. Njegova žena Evelina je delala kot stenografka in valed tega ni odvisna od njegovega zaslužka. Gerrity je sicer uročil prošnjo za oporočje, ker je oženjen, pa ni nič dosegel. Seveda so ga potegnili v armado zato, kjer je socialistični organizator; uničiti nas hočejo na vsak način."

"Kaj je pa storil Gerrity?"

"Odrekel se je vojaški službi, toda odveleli so ga a silo. Vzeli so ga v vežalnice Sheridan in mu ukazali, da se preobleče v uniformo, a on se je uprl. Ni hotel delati, nikoli ni hotel storiti in izjavil je, da ne more imeti nobenega opravka s vojsko. Nato so ga obdčili na pet in dvajset let ječe. Zaprt je v temni celici, dobi samo malo kruha in vode in po več ur dnevno ga imajo priklenjene na verigi —"

"Oh, oh!" je zastokal Jimmie.

"Evelina je malone zblaznela. Na seji organizacije je krčevito jokala, zdaj pa vodi sabotažo proti vojni. S sodrugom Mary Allenovo hodita od hiše do hiše, kjer se zbirajo razne ženske organizacije, ki živajo za Rdeči križ, govoreta proti vojni in delata kravale med ženskami. Enkrat sta bili aretirani, pa so ju kmalu izpustili."

Meissner ni slutil, kako je ta novica učinkovala na Higginsa. Niso mu bile znane srčne rane, ki so nekoč mučile njegovega prijatelja. Jimmie je v duhu zagledal ljubeznjiv obraz s zapeljivimi jamicami v licih in v observu lepih rumenih kodrov. Evelina Baskervilleova vsekako ne sme biti pozabljena v uri njene nesreče. "Kje jet?" je vprašal Jimmie. V mislih se je že videl, kako spremnja ljubko ženo na potih njene agitacije — kamor je treba, magari v sleherni hiši osebni patrijotki, ki živajo za Rdeči križ — vdeč jo pod pasuho in tolašč jo — in morda — kdo ve! — dršč jo v objemu svojih brataških rok.

Jimmie je imel temperament sanjača, idealista, kateremu je bilo dovolj, da si je zamislil stvar, pa je že verjel, da jo ima. Njegova domišljija, podkurena s podobno očarujočo stenografiko, je divjala brez mej. Zdal se je prvič domislil, da je svoboden, sam na svetu; Evelina sicer ni svobodna — ali kaj potem, če se zgodi najhujše? Gerrity lahko izdahne valed slabe hrane in mučenja v ječi ali ga morda odvečejo na fronto, kjer ga zadene in prevrta sovražna krogla. Vse to je mogoče — in tedaj bo žaljuča vdova potrebovala dobrega prijatelja, ki je naj tolaži, štiti in položi brataško roko okrog nje —

"Kje je ona?" je ponovno vprašal Jimmie. Meissner je razprl njegove lepe sanje v nič, ko mu je razodel, da je odpotovala v New York, kjer se je posvetila organizaciji, katera se je zavzela za človeško ravnanje z zaprtimi uporniki, ki kažejo služiti pri vojakih. Meissner je postal kakor brošura, ki jo je izdala ta organizacija, sli, kajčejo strahne razmere vojaških upornikov; trpinčijo jih s pretepanjem, izstradanjem in zasmevanjem v zaporih in v mnogih slučajih jih vlačijo pred vojno sodišče, ki jih obsodi na dvajset ali trideset let ječe.

Jimmie je prebdel dober del tiste noči, čitajoč grozno brošuro — in zopet je bila zadušena razjuna iskra patrijotizma, ki je pred kratkem vzletela v njegovi duši.

...

Higgins se je udeležil prve seje leosvillake socialistične organizacije. Navzočih je bilo pldo številce sodrugov. Mnogo članov je bilo v ječi, nekaj v vojaških vežalnicah in nekateri se niso upali na dan, ker so se bali za svoje službe valed neprestanih preganjanj. Toda stari, zagrizeni nasprotniki vojne niso bili plašljivi. Schneider, stari Hermann Forster, Mabel Smithova, katere brat je bil zaprt, in Mary Allenova se niso bali ničesar.

Allenova se je še vedno čutila silno razkljevano, ker je Amerika zaganjala v krvavi mučnik kljub vsem njenim protestom in obsodbam. Bila je bledejša in bolj suha odkar jo je Jimmie videl zadnjič; njene roke so se tresle in tenke niti nese so drgetale, ko je govorila. Smišla se je in izgorevala od same jeze nad gorostanskimi zločini svetovnega kapitalizma. V roki je tiščala časopisni izresek in prečitala sodrugom najhujšo vest o nekem fantu iz New Yorka, ki se je upri vojaški službi, pa so ga siloma odvlekli v vežalnice in ga mučili toliko časa, da se je ustrelil. Mary Allenova ni imela svojih otrok, zato pa je poslovala vse vojaške upornike, in ko je čitala o njihovem trpljenju, je njen obraz gorel arda in njena duša se je zvilala, kakor da tudi ona trpi s njimi.

Jimmie je posetil tovarno Empire in vprašal za delo. "Herald" je oglašal, da potrebujejo tisoče delavcev — ali takih, kot je bil Jimmie, niso potrebovali! Moč, pri katerem se je zgledal, ga je takoj spoznal in odgovoril mrmlo: "Ne bo nič". Toda Jimmie ni hotel odnehati — ne zdaj, ko je imel tako bogate izkušnje. Oblakal je tajništvo nove unije in zahteval, da priidijo staremu Abela Graniteta, da mu da delo na temelju pogodbe s vlado. Tajnik unije je nekaj časa ledal Higginsa in potem ga je potušil, da pogodba velja le za tiste delavce, ki so sadnjič zastavali, ne pa za one, ki so bili v stavki pred par leti. Škoda sitnariti, ker nič ne zaleže. Jimmie je zapustil tajnika a slabo sodbo o uniji in preklinjal je vojno kakor še nikoli.

Sicer se mu ni mudilo na delo. Nekaj denarja je še bilo v žepu in pri Meissnerju je živel po cenl. Klstil se je po mestu in opazoval vojaške vaje na trgu pred mestno hišo. Po končanih vajah nekoga dne se je pridružil Emilu in ga spremljal domov. Spustil se je v razgovor s starim Forsterjem in kmalu je spoznal, kako je bila nekoč zadovoljna družina razdeljena v dva taborišča. Oče ni mogel videti izdajakega sina in parkrat mu je že pokazal vrata, toda mati se je vselej potegnila za Emila in tolažila starega, da sin itak kmalu odide in morda se nikdar ne porrne. Emil je vprlso Jimmieja preičtal najnovejši govor predsednika Združenih držav, ki je bil tiati dan objavljen v časopisu. Predsednik je razložil cilje vojne, pravične mirovne pogoje za vsa ljudstva, ligo narodov in obče razoroženje. Emil je čital ponosno, kajti v predsednikovem govoru je našel oporišče za svoje novo stališče. Mar ne zahtevajo socialisti velik del tega?

Oče Hermann je odgovoril godrnjaje, da besede so all right, ali kje so dejanja? In kaj pravi drugi zavzniki — ali more predsednik reči, da jih lahko prišli za svoj program? Ne, imperialistom Aglije, Francije in Italije so tiste lepe besede le vada za bedake; kimali bodo Ameriki toliko časa, dokler ne amagajo, potem pa bodo dali breo ameriškemu predsedniku in pobrali kosti iz trupla Nemčije. Ako se res strinjajo a predsednikovimi pogoji, zakaj ne povedo tega odprto? Zakaj ne prekllečijo preklitih tajnih pogodb? Zakaj ni Anglija osvobodila Ireev in Indije, ko je pričela a svojo karijero demokracije?

In tako dalje; Jimmie je pošljgal očeta in sina in pritrdil — obema, izkušajoč bolj in bolj obupno stanje duševnega kaosa, ki je prerezal njegovo mišljenje v dva absolutno nasprodujoča si dela: ena polovica je bila za vojno, druga pa proti.

Vse zlimo so časopisi pisali o mogočni nemški ofenzivi, ki ima priti na pomlad. Nemško ljudstvo je bilo zagotovljeno, da topot se bliža velika zmaga. V Ameriki ni nihče dosti verjel časnikaški poročevalcem; nemški naval morda pride, toda ne tam, kjer se toliko napoveduje. Sovražnik mogoče poplavi Italijo, kriči pa o ofenzivi v Franciji s namenom, da odvrne angleške in francoske čete od oslabiljene italijanske fronte.

(Dalje prihodnjik.)

## Zgodba "vojaškega uskoka."

Paul Hanna, Fed. Press.

Po Pennsylvanijski ulici v Washingtonu, D. C. je počasi korakal nek dobro poznani vojaški uskok (Slacker) mimo poslopja vojnega departamenta in ropotal z bergljami kot nalašč pod okni tega urada. Ko je opazil na steni velik lepak v rdeči, beli in modri barvi, na katerem je bilo napisano, da dobi dotični, ki prime njega žive" ali mrtvega deset tisoč dolarjev nagrade je zasmehljivo in zaničljivo pogledal a svojim edinim očesom, katerega je še imel na ta lepak in hotel iti počasi naprej.

Toda v tem trenutku ga je opazil časnikarski poročevalec, ki je takoj slutil, da ta človek more biti sovražnik zakona in reda, in odločil se je, da pogleda nekoliko od bližje v obraz, ki je imel značaj sloinca. Postavil se je naravnost pred njega, ga ostro pogledal v obraz, na katerem se bila še znamenja razbitega nosa in rekel: "Kdo si?"

Nagovorjeni je zaničljivo in predrno skomignil a suhimi rameni, izpljunil velik pljunek, ki je odletel enajst čevljev daleč na cesto in manjkalo je komaj za las, da ni obvisel na krasnem avtomobilu, ki se je v istem trenutku pripeljal mino in nasplošč odgovoril:

"Jaz človeški izvrlek", in se zaničljivo zarežal v obraz poročevalca in pokazal zamamirane zobe in premikal ostanek noge. "Ta noga je bila nekaj ravnno tako dolga kot druga" je prišel poljskanjevali in kasati na ostanek noge. "Toda sadnjejeva leti sem jo pa obrnel skoraj do ledi, ker sem jo le prevoč rabil pri umikanju pred policojo."

"Kje si se pa akrival ves ta čas", ga je poročevalec vprašal.

"V vseh godovih in luknjah od Flandrije pa do švicarske meje", je rekel. "Bilo je popolnoma varno in imel sem veliko zabave pri tem. Maršniksko debelo smo rekli na račun "Narodne varnostne lige" in ženske organizacije "Ladies Auxiliary" justičnega departamenta, ki so nas ikali po vseh kotih, po vseh hotelih in vseh vrtovih na Broadwayu."

"Ali te ni nič sram", ga je poročevalec vprašal.

"Ne, ni me sedaj tako, kot me je bilo nekaj časa nazaj. Da, takrat, ko sem se plazil po pokrajini zapušeni od vsakega živega bitja, ki se je razprostirala med našo postojanko in sovražnimi zakopi, v vsaki roki po eno bombo, sem bil pa nekoliko jezen sam nase, ker sem imel tako malo poguma in tako malo ljubezni do moje domovine. Ko sem kako mirno tiho noč ležal na hrbtu sem si želel, da bi bil toliko plemenit, da bi vzel kako službo v uradu kurivnega administratorja in bi bil tako deležen aplavza patrijotičnih tovarnarjev."

"Sedaj sem se pa že navadil mojih grehov. To je bila dolgočasnost, ki je povzročala, da sem se sramoval. Sedaj je vsega konec, vse je minulo. Vojni tajnik je a svojo izjavo ki je rekel, da je dva do tri milijone takih izdajalcev kot sem jaz spremenil moj značaj in dobil sem zopet ponos v samega sebe in postal sem popolnoma nov človek. Vojni tajnik je rekel tudi, da jih veliko more zardeti ob enem in istem času. Ko bi se zgodilo to tedaj bi izgledalo ravnokotako, kot pa da bi rdeči poplavlili celo deželo."

"Potem priznaš, da je tvoje ime na listi vojaških uskokov?"

"Jaz to tudi lahko dokažem".

Je odgovoril in izvrlel iz razpoke v berglji neko izdajo "New York Times". "Jaz in vsi fantje, katerih imena so na tej listini smo se skupaj skrivali v Argonskem gozdu. Nekaj teh fantov je tam zaspalo in se še sedaj niso vrnili. Toda jaz in moji prijatelji smo se pa skrili na neki ladji in se tako vrnili nazaj v Zdr. državo, dočim se pravi patrijotje hvalljo, da so izvojevali vojno."

"V naši četi, ki se je imenovala črna straža, smo bili sami vsegljaki. Ravnokar sem bil pri mojih prijateljih, s katerimi sem se razgovarjal o nekdanjih časih. Grem lahko v katerokoli vladno bolnišnico, in v vsaki bom našel nekaj mojih tovarišev. Še vedno skušajo ogoljufati davkoplačevalce. To so svitki, in marsikateri izmed njih ne bo več delal, da bi služil svoj kruh, ker so se nauči-

li, kako je lahko živeti brez dela. Tisoče in tisoče od teh je proustvoljno napadlo nemške topniške postojanke in postojanke strojnih pušk, samo da so izgubili roko ali pa čeljust, da ne bo treba nikdar več delati.

"Slišiš", je rekel in stopil bližje časnikarskega poročevalca, "ravno tamle na oni strani reke je nek fant, ki si je namenoma pustil izbiti a strelom oči. Tako se je sramoval, ker je ubelal a armado v Francijo in tako ubel vojni, da si ne upa več pogledati v obraz svoji materi. Stara ženica sedi tam pri njegovi mehki postelji, katero ima sam se, toda ona ne more videti laži, ki bi odsevala iz njih, ako bi jih imel."

Zelo ogorčen valed pripovedovanja se je poročevalec obrnil in hotel poklicati policojo, da bi odvedla tega "uskoka". Toda pohabljence se je obrnil in rekel:

"Ni potreba, saj me ne bodete dobili. Veliko preje, kot boš ti nazaj a policojem bom jaz še na varnem v družbi mojih tovarišev za obzidjem državne norišnice in to mi imenjajmo zateči se v zavetišče v normalnih časih."

## Novice iz Jugoslavije.

GOSPODARSKA VESTI IZ JUGOSLAVIJE.

(iz inozem. infor. urada; jugoslov. oddalek.)

Viri bogastva v Jugoslaviji. Ameriški konzul v Beogradu poroča, da se v prvi vrsti največji viri bogastva v Jugoslaviji razna surovine, na katerih je Jugoslavija zelo bogata. Vse te surovine se pa morajo izvažati; največji izvoz je tobaka, opija, žita, bakra, aluminijeve rude, neke posebne vrste evet, iz katerega izdelujejo mrčeni prašek, čokolje, cement, les in živina. Glede trgovine s Zdr. državami pride v prvi vrsti v poštev baker, aluminijeve rude, in evet rastline, iz katerega izdelujejo mrčeni prašek. Čokolje so menda predbone, da bi odgovarjale potrebam ameriškega trga, in tabak je pa prelabak, da bi prijal okusu ameriških kadilcev. Ostali proizvodi pa se izvažajo iz Jugoslavije. Valed naravnih prometenih sredstev je produktija bakra padla na tako nisko stopnjo, da ni mogoče misliti na kak izvoz. Dž se trgovina med Zdr. državami in Jugoslavijo ne more razviti je vzrok ta, ker Jugoslavija sedaj ne more postaviti dosti svojih izdelkov na trg, ki bi našli odjemalce, in poleg pa še pomanjkanje primeranih transportnih sredstev, bodati vprek-morakem prometu ali pa na železnikah in valed neurejene carine. Pristanišča ki bi prišla v poštev v trgovini s Zdr. državami in Jugoslavijo so Trst, Solun, Dubrovnik, in Split. Toda v sedanjih neurejenih razmerah notranjega prometa na Balkanu so samode pri pošiljavi na dnevnom redu. Teškoče so pa še povečane valed dejstva, da sta Trst in Solun (zadnje luka je znatno preobležena) pod suvereniteto drugih držav in da Split in Dubrovnik nimata rednih parobrodskih zvez, dočim sta zvezani a zaledjem le s oskottne železnice.

Izvozna carina. Ameriški konzul v Beogradu poroča: Glavna ovira pri vsamu prometu a inozemstvom je pa visoka izvozna carina, kakor tudi davek na količno kupnje izvoznika, ki je enaka polovici izvozne carine. Blago se sme izvažati iz Jugoslavije le proti izvoni, ki jo je treba izprostiti od finančnega ministrstva in po plačilu izvozne carine ter davka na količno kupnje. Razun tega mora izvoznik položiti jamstvo, da priinese v deželo enakopravno količino v tuji valuti, kot lakupilo za izvoženo blago. To jamstvo je treba položiti pri Narodni banki ali pa pri drugih upravičenih bankah.

Poke a investicije v Jugoslaviji. Ameriški konzul v Beogradu poroča: Jugoslavija nudi široko polje za investicije inozemskega kapitala, kajti in je mnogo krajev polnih vaskovrstne rude, katere je treba le razviti. Baže bo vlada zgradila železnice med Beogradom in Kotorom. Sklepa se sedaj o državni ustavi in pričakuje se, da ista ne bo delala nikakih ovir proti investicijam inozemskega kapitala.

Strizana brzojavka prepovedane v Jugoslaviji. Zvezni državni trgovski departament je dobil poročilo, da je jugoslovanski

minister za notranje zadeve nedavno izdal naredbo, da se privatnim osebam in korporacijam prepoveduje rabo trgovskih šifriranih brzojavk iz Jugoslavije v inozemstvo, tudi če bi dotični, ki odpolje tako brzojavko pustil kopijo te brzojavke na brzojavnem uradu. Z ozirom na rene teškoče, ki utegnejo nastati za one, ki se bavijo z zunanjjo trgovino, so — kakor se čuje — razne inozemske države vroile diplomatičen protest proti tej naredbi.

## Iz sovjetske Rusije.

— Poročilo iz Rige se glasi, da je danes v Moskvi 3924 ljudskih šol, katere pohaja 360.000 učencev. Vrhutega je 273 otroških domov.

— Svet ljudskih komisarjev je odobril trgovinsko pogodbo s Norveško in Dansko, katero je predložil komisar za vnanje stvari Čičerin.

— V Moskvi se delajo te dni velike priprave za mnoge kongrese in zborovanja, ki se vrše to polje. Prve dni junija se otvori tretji kongres tretje internacionale; v začetku julija bo otvorjen prvi kongres komunistične strokovne internacionale in potem se bo vršil zbor komunistične mladinske organizacije, ženske organizacije itd. Velike število delegatov iz raznih držav je že v Moskvi. Iz Južne Afrike sta prišla dva delegata.

— Vsa škoda, ki so jo naredili Poljaki v Kijevu, glavnem mestu ukrajinske sovjetske republike, je že popravljena.

— Skupina nadstrankarskih delegatov v moskovskem sovjetu je dobila 17 odborničkih mest. Nov sovjet ima 73 odstotkov komunistov.

— Nov davek, ki nadomesti rekviziranje kmetijskih pridelkov, se bo pobiral tudi v obliki lana in konopelj. Vlada dobi na ta način okrog milijon pudov tega pridelka.

— Poljedelski komisar Oinsikij je nadzoroval kampanjo za setev v provinciah Tula, Orel, Kursk in Voronež. Vaska vas je izvolila odbor, tako da je bil na vsaki deset kmetij en zastopnik. Odbor je potem vodil vse delo v vadi a obsejanje polja. Muški so zelo zadovoljni a tem sistemom. Oinsikij poroča, da se je dobro obnesla tudi kampanja za popravljanje poljedelskega orodja in strojev; trikrat več orodja je bilo popravljenega kot v prejšnjem letu. Oziroma zelo dobro kaže. Suše letos še ni bilo.

— Transkavkaške sovjetske republike so sklenile skupno pogodbo za združenje železnikih sistemov v Azerbajdžanu, Armeniji in Georgiji. Z gospodarskega stališča je to velik napredek. Izvažanje petroleja iz Batuma je zdaj v teku. Prvi oljni parnik je odplul v Carigrad a 12.000 pudl olja.

— Dne 5. junija se otvori v Moskvi tretja konferenca vsruske železne administracije. Na dnevnem redu bo organiziranje sistema za državno nakupovanje in distribucijo kmetijskih pridelkov na temelju novih agrarnih reform.

— Svet dela in obrambe je poslal komisijo v Sibirijo v svrhu, da pregleda površino za kopanje prekopa čez Samojedski polotok. Kanal bo odpravil plovbo po nevarnem Karskem morju in zelo olajšal plovbo v severnem vodovju.

## ALI VESTI, DA JE VSAK ČLOVEK KINA, PREDNO JE ČLOVEK?

Natančna pojasnila o tej resnici dobite v knjigi "Zakon biogenetike", katero je izdala Književna matica S. N. P. J. Knjiga je trdo vezana, ima 12 slik in stane \$1.50.

Ako hočete spoznati teško posledice, ki jih ima v mnogih slučajih samoko življenje oženega moža, ki pusti ženo v starem kraju, čitajte knjigo "Zajednički", katero je izdala Književna matica S. N. P. J. Knjiga je trdo vezana, ima 304 strani in stane \$1.75.

Kdor naroči obeh knjigi, Zakon biogenetike in Zajednički, ju dobi za tri dolarje polnino prosto. Naročila prejema tajnik Književne matice: Frank A. H. 5124 S. Crawford Ave., Chicago, Illinois. (Adv.)